

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ԹՈՂ ԼԻՆԻ ԼՈՅՍ ԶՈՒԱՐԹ
Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐՐՈՐԴ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Երանի, հազար երանի թե ազատատենչ Միֆայէլ Նալպանտեանի 1861ի «Խտալացի Աղջկայ Երգ»ը անհեռատես մոլուցումով մը մեր նոր՝ 1991ի Հայաստանի Հանրապետութեան գլխին չփաթթուէր իրրեւ օրհներգ: Ափսո՛ս, հազար ափսոս, որ Հայաստանի «շալակն ելած» ամբոխավարներու դրդումով հայրենի պարոնայֆ ու տիկնայֆ երեսփոխաններ «թշուառութեան պսակով» ու «ստրկութեան շղթաներով» արժանի գտան դիմաւորելու մեր մայր Հողի ու Պետականութեան օրհներգը:

Պետութիւն չունենալով «թշուառ ու անտէր» տեսնել հայրենիք, ինքնին ստրկութեան շղթան փշրելու ձգտում մըն է, այո՛, թէկուզ իտալականէ ներշնչուած (Նալպանտեանի հոգուն մատաղ): Եօթանաուն եւ երեք տարիներ հայկական պետականութիւն ունենալով եւ նոյնիսկ պետական կառոյցը քաղմիցս վերափոխուելով ու հասնելով Հայաստանի երրորդ Հանրապետութեան առաջին տարեդարձին, եւ դեռ շարունակել «թշուառ ու անտէր» երգել ու երգն ալ հանրապետութեան նակտին փակցնել՝ իրրեւ պետական հիմն, այդ արդէն ենթակայի ենթագիտակցութեանը մէջ «շղթայուած ստրուկ» մնալու ախտաւոր ձգտումի մը արտացոլացումն է՝ գիտակցական մակարդակի վրայ:

Վա՛յ քեզ «իմ աչքի լոյս Հայ» (մեղա՛յ Արուսեանին):

Զի՞նչ ասեմք, զո՞րն խոստովանինք այդ «Խտալացի աղջկայ երգ»ի

եղանակի մասին: Բայց «Կաց դու հոգի» պիտի խրատէր Շէյֆսփիրը. արդեօ՞ք արժէ «քաղում աղմուկ վասն ոչնչի»: Սակայն, ինչպէ՞ս «հիմի էլ լռեմք» երբ այդ «ոչինչը» (մեղա՛յ Նալպանտեանին) կնքուած է իրրեւ օրհներգ, եւ այն ալ պետական հրովարտակով...:

Ո՛չ, պէտք չէ՛ լռել: Ժամանակներ կան, երբ լռութեան «ոսկին» մեղսակցութեան պիղծ ամբոխավարութեանց «մեկնեասի» կրնայ վերածուիլ: Այո՛, քաղում աղմուկ է հարկաւոր վասն ջնջումի ու վերականգնումի: Եւ աղմկել՝ Պարոյր Սեւակեան հողածնունդ ձայնով «Բեկանեմ շանթեր, կոչեմ ապրողաց»:

Ինչ լաւ է ընթռնած քաղմահմուտ երաժշտագէտ Մասսիմօ Միլա-ն թէ՛ «աղմուկը հողն է, բնութիւնն է, իսկ ձայնը մարդն է: Աղմուկը ձայնին ու երաժշտութեան կը պատկանի այնպէս, ինչպէս մարմնի ֆիզիքական կեանքը կը պատկանի հոգեկան կեանքին: Աղմուկը ծագումն է, ու այն երաժշտական նիւթն է, որուն ձայնը հոգին ու միտքն է...»: Գրեթէ նոյն եզրակացութեան տարբերակ մըն է հայոց եռամեծար Վարդապետի յորդորանքը թէ՛ «երաժիշտին մնում է կամ նրանից պահանջում է գիտնալ թէ ե՞րբ եւ ի՞նչ չափով աններդաշնակութեան պէտք է դիմի»: Պահանջը ուրեմն՝ ծագման հարազատ աղմուկին վերադառնալն է, մանաւանդ երբ ձայնը այլանդակ է, որովհետեւ հոգէախտ միտքն է մոռալ քանգի ծագումն է շղթայուած: Այո՛, գիտակցուած

աններդաշնակութեան աղմուկով նաեւ պէտք է հրահրել հոգիները, որ կարելի ըլլայ վերականգնումը նշարտապէս հարազատ ձայնին:

Թէ ի՞նչն է մոռալ այդ «թշուառու անտէր» երգի այլանդակ ձայնին մէջ:

Հագիւ ձայնաթողուած, եղանակի ձայնանիշերը (նօթաները) անդունդն ի վար կը գլորուին չորեք անգամ (չորս աստիճան): Եղանակը կ'իյնայ հնգեակէն մինչեւ յատականիշը, եւ այդ թաւալումը կը շեշտուի աստիճան առ աստիճան, նոյնիսկ ամբողջութեամբ կրկնուելով: Շատ ալ կարելոր չէ այլեւս, թէ երգ մը ի՞նչ վերիվայրում կ'ունենայ միջանկեալ, եւ նոյնիսկ, թէ ինչպէս կը վերջանայ, որովհետեւ որեւէ եղանակի մը անմիջական նկարագիրը որոշողը առաւելարար առաջին երեք նօթաներն են, եւ այդ է որ յիշողութիւնը կ'արձագանքէ իրբեւ եղանակի մը անմիջական ճանաչողութեան դիմագիծը: Վաստակաւոր երաժշտագէտներ այս յոյժ կարեւոր «կայը» միշտ ի մտի ունեցած են եւ չեն դադրած մատնանշելէ զայն իրենց ուսումնասիրութեան մէջ, ինչպէս վերջերս 1990ին Կրահամ Փոնթը (Graham Pont) որ կը գրէ. - «Երաժշտագէտներուն վաղուց յայտնի է, որ երբ երգի մը եւ կամ նուագումը եղանակի մը սկզբնական յօդաձայնը (initial articulation) հետագոյն ունկնդիրէն այնպէս մը, որ ան լսէ միայն հետագայ ձայնը (aftersound), շատ դժուար, եւ երբեմն անկարելի կ'ըլլայ ունկնդրին զանազանել մէկ երգ մը ուրիշ երգէ եւ կամ երաժշտական գործիք մը ուրիշ գործիքէ» («New Scientist» - 20 Յունուար 1990, էջ 56):

Երաժշտագէտներու կողմէն ձայնագէտներու եւ նշանագէտներու ուսումնասիրութիւններն ալ ցոյց տուած

են նմանօրինակ յարաբերակցութիւններ: Գիտնական Ա. Քոնտրաթով (A. Kondratov) կ'ըսէ. - («Եթէ քառի մը առաջին տառերը կարեւոր են գրութեան համար (եւ այդ է պատճառը, որ զանոնք կը գործածենք սղագրութեան մէջ) խօսակցութեան ընթացքին իմաստի մեծագոյն տոկոսը կեդրոնացած կ'ըլլայ քառի շեշտումը վանկերուն մէջ» (Sound and Signs» - 1969, էջ 66):

Արժէ մատնանշել ուրեմն, որ քառի մը ձայնային ելեւէջը որ կազմուած կ'ըլլայ տառերու եւ շեշտերու դասաւորումով, նոյն քառի երաժշտականութիւնն իսկ է: Ահա այդ երաժշտականութիւնն է, որ քառին իմաստը կը քացայայտէ: Հանճարեղ Կոմիտասը ընկալած էր նաեւ այդ յարաբերակցութիւնը դեռ 1905ին, եւ զայն վերագրած՝ ժողովրդական ստեղծագործութեան բնոյթին. բնոյթ մը՝ որ զգացումներէ անդին առաւելարար «մտածումների գաղափարների հետ գործ ունի» կ'ըսէ Կոմիտաս ու կը շարունակէ թէ՛ «նման տեսակի երաժշտութիւն մը հասկնալու համար երաժշտական շատ մեծ դաստիարակութիւն կարեւոր է»:

Պէտք է ի մտի ունենալ, որ հայոց քառերու ձայնային ելեւէջը վայրէջք մը չէ՛ այլ վերելք: Ահա թէ ինչու, ըստ իս, ձայնաթողումներէ ետք «սկզբնական յօդաձայններ» ու շեշտաւորումը գլորուիլը, աննշան հետք մըն է թողած (չըսելու համար «հագուագիւտ») մեր հայոց ազգային եւ եկեղեցական երգեցողութեան մէջ: Մեր մեծակերտ Անտունիներն իսկ խուսափած են դէպի անդունդ գլորուելու, թէկուզ վիշտն են «շալակած տանում», ալ ուր մնաց՝ հոգիներու հետ սլացող «Կուրկ»ները, «Ալագեագ»ները, «Ծիրանի Ծառ»երը եւ նոյնիսկ

տիեզերական «Վարար Անձրեւ Թափող» հայկեան «Հով Արէֆ»ի սարերն ու ամպերը, սիրտը կրակով լցուած «Շողեր Զան»երը, համամարդկային վշտի ալիքներուն վրայ ծփացող «Գարուն ա»ի հեւքն ու մորմոքը: Զէ՞ որ մեր եկեղեցական թափօրի շարականները, որոնք կրօնական փայլերգ-հիմներն են եղած, խուսափած են միշտ վայրէջքներէ: Նոյնն է պարագան «Սուրբ Աստուած»ի, «Տէր Ողորմեա»ի, «Քրիստոս ի Մէջ»ի, «Խորհուրդ Խորին»ի եւ նոյնինքն «Հանգանակ Հաւատոյ» կրօնքի գլխաւոր հիմնի սկզբնական ձայնարկումները: Եւ ո՛չ միայն եկեղեցական թափօրները: Հայոց ազատագրական պայքարին նուիրուած լաւագոյն երգերու ինչպէս «Կեցցէ՛ Զէյթուն»ի («Քրիստոս ի Մէջ մեր Յայտնեցաւ»ը յիշեցնող), «Ազատն Աստուած»ի, նաեւ Սասնայ հերոսական վիպերգութեան «Դառնամ Օղորմի»-ներու, բոլորի սկզբնական ձայնարկումները վերամբարձ են եւ ո՛չ անկումային:

Այլ բան է անշուշտ մեր սփանչելի «Հռոտվել»ներու վայրէջքներու պարագան, ինչպէս օրինակ՝ Կոմիտասի յայտնաբերած «Լոռու Գութաներգ»ի բացազանչութիւնները: Կոմիտասի մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնը մեզի ցոյց տուած է, որ այդ «Գութաներգ»ը ամբողջութեամբ՝ եղանակ ու բնագիր, իրենց ձայնարկումներով, կշռոյթով, յանգով ու չափով կառուցուած է գոմէշի-եզի հինգ տեսակ բացազանչութիւններու վրայ: Ի բաց առեալ բացազանչութիւններու գլորուելէն, «Հռոտվել»ներու բնագրային զրոյցներու սկզբնական ձայնարկումները, սակայն, վերելքով կը շարժին ընդհանրապէս, ինչպէս օրինակ՝ հրաշալի «Մոկաց Հռոտվել»ի զրոյցը (մշ. Ռ. Աթայեանի):

Միայն մեր ողբերգ-ափսոսներն են, որ կը խորասուզուին, ինչպէս Սասնայ Մհեր» եւ «Մոկաց Միրզա»ի ափսոսները, որոնք, սակայն, վերջաւորութեան է որ կը գլորուին՝ ողբերգական գունագեղութիւնը «տեսանելի» դարձնելու համար, բայց եւ այնպէս միշտ սկզբնական պացֆով բարձրանալէ ետք՝ հարազատ մնալով դիւցազներգութեան բնոյթին ընդհանրապէս, եւ ո՛չ ողբերգութեան՝ մասնաւորապէս:

Ամենայնդէպս ողբերգը օրհներգ է: Այլանդակութեան ցպիկն է ատակնման շփոթութեանց առաջնորդելու: Օրհներգը լոյսն է, ողբերգը՝ ստուեր: Յիշենք մեր խալիխ նոխարը. «Դուն էն գլխէն լուսաւոր իս խելդ խաւարին բար մի անի» մանաւանդ երբ կեանքի ստուերն է շատ՝ որովհետեւ լոյսն է տկար, ինչպէս մեր չքնաղ հայրենիքի վիճակն է ներկայիս անտարակոյս: Աւելի եւս էական է ուրեմն, որ լոյսը գովերգենք եւ ոչ թէ խաւարապաշտ դառնանք: Զէ՞ որ նոյնինքն «Ազատն Աստուած այն օրից» երբ տեսաւ թէ՛ խաւար կար իր ստեղծածի վրայ, թող լինի լոյս ձայնարկեց, որ լինի՝ լոյս: Եւ եղեւ լոյս կ'երգէ Գիրք Մենդոցը: Եւ այդ լոյսի մէջ է, եւ ո՛չ իր իսկ ստեղծած խաւարի մէջ, որ Արարիչը «հանեցաւ շունչ փչել» մեր «հողանիւթ շինուածքին, կենդանութիւն պարգեւել»:

Հայոց հողն ու ջուրը, գիրն ու ձայնը «ուրիշ է, ուրիշ» պիտի երգէր մեր իմաստուն Արուսիքը: Կ'արժէ, սակայն, որ մեր երգի «պատկերը դալամով փաշենք»:

Այո՛, պէտք է դիմենք որեւէ գիտական հնարքի, թէկուզ այդ թիւս ըլլայ ոչ հայէ, որովհետեւ պարտաւոր ենք «ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ», որ աշխատինք լաւագոյն «իմանալ» հայ երգի «գրանս հանճարոյ»ն:

Բրիտանական քանգարանի հմուտ գիտաշխատողներէն՝ Տէնիս փարսընգ (Denys Parsons), 1975ին կը յաջողի երգ-եղանակի մը «ձայնային դիմագիծը» բնութագրելով «պատկերել», տասնեակ հազարաւոր դասական եւ ժողովրդական մեղեդիներ ուսումնասիրելով: Փարսընգը հետեւած է երաժշտագէտներու այդ վերել յիշուած «վաղուց գիտակցած»ին, եւ ուրեմն մեղեդիի առաջին երեք ձայնանիշերը ուսումնասիրելով դասաւորած է առաջին ձայնանիշին հետեւող ելեւէջը, այսինքն՝ երկրորդ եւ երրորդ ձայնանիշերու շարժումները՝ որոնք բնականաբար կամ վեր (Վ), ներքեւ (Ն) եւ կամ կրկնում (Կ) կ'ըլլան: Այդպէս ինը կարելիութիւններ ստանալով, փարսընգը կարգաւորած է մեղեդիները հետեւեալ ստորոգութեանց: - վվ (վեր-վեր), վն, նվ, նն, կկ, կվ, կն, նկ:

Անգլիացի գիտնականի հնարքը կը հրատարակուի 1977ին *New Scientist* պարբերաբերթի Մարտ 24-ի թիւով: Գիտութեան համար «նշանակալից» որակուելով՝ շուտով գայն կը կոչեն «Փարսընգի Օրէնք»: *New Wales* Համալսարանի աւագ դասախօս՝ Կրահամ Փոնթը (Graham Pont), հետեւելով այդ հնարք-օրէնքին, կը հրատարակէ իր ուսումնասիրութիւնը պարբերաբերթի 20 Յունուար 1990ի համարով: Տասնեակ տարիներու իր ուսումնասիրութեամբ Փոնթը եւս իր կարգին, աւելի եւս կը հարստացնէ համաշխարհային երաժշտութեան ձայնային դիմագիծերու պատկերքը, ընդգրկելով Միջնադարու եկեղեցական, Հին Յունական, Սկովտիական, Ամերիկահնդկական եւ Աւստրալիացի բնիկներու եղանակներու գծացուցակը (chart), որոնց մէջ դեռ կը պակսին Հայոց ձայնի պատկերքը: Բնականաբար,

մեզի կը մնայ լրացնել այդ պակասը, նախ առանձնապէս հայկական, հետագային՝ բաղդատական դիտարկումով: Նման հսկայ աշխատանքի մը նախապարհի առաջին հանգրուանն ենք հասած արդէն: Ահաւասիկ.

Ուսումնասիրելով Կոմիտասի, Մ. Եկմալեանի, Արշակ Բրուտեանի, Յակոբ Յարութիւնեանի եւ Միհրան Թումանեանի հատորներու հազարաւոր հայկական մեղեդիները, սկսայ դասաւորել զանոնք փարսընգ-Փոնթի իննը ստորոգութեանց (հորիզոնական առանցք) եւ առ հարիւր տոկոսային համակարգով (ուղղահայեաց առանցք), Փոնթի գծացուցակներուն նման: Արդիւնքները մէկ գծացուցակի մը մէջ պարփակելու համար գիծ մը քաշելու երեք կարելիութիւնները (երբ միագոյն) սահմանեց ընտրութիւնս՝ զատորոշելով հետեւեալ հեղինակներու հաւաքածոները, ըստ գիծի տեսակին.

- 1) Անբաժան գիծ (---): 100 եղանակ Կոմիտաս «Ազգագրական ժողովածու», «Հայ ժողովրդական երգեր եւ պարերգներ». հատոր II, 1950 երեսան: 2) Բաժնուած գծիկներ (- - -): 200 եղանակ Ա. Բրուտեան «Ռամկական մրմունջներ», «Գեղջկական երգեր» եւ «Պարերգներ». 1985 երեսան: 3) Կէտաւոր գիծ (. . .): 111 եղանակ Մ. Եկմալեան: «Սրբազան երգեցողութիւնք Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ», Բ. Հատոր - պատարագ, փոփոխականներ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն. դաշն. Վ. Սարգսեանի. 1966 Նիւ Եորք:

Ահաւասիկ Գծացուցակները. Ա. Գծացուցակը կը պարփակէ երեք ժողովածուներու նմոյշներու երեք առանձին արդիւնքները՝ երեք տեսակ գիծերով:

Բ. Գծացուցակ. - մէկ գիծով երեք

ժողովածուներու նմոշներու համատեղ արդիւնքը ներկայացուած է:

Դիտարկուելով գիտութեան ընձեռած վերելի հնարքով, հայոց ժողովրդական եւ եկեղեցական 411 մեղեդիները անգամ մը եւս կը հաստատեն Կոմիտասեան բնորոշիչ արտայայտութիւնը թէ՛ անոնք «փոյր-եղբայր» են (տեսնել գծացուցակ Ա.-ը):

Ամենայատկանշականը այն է, որ հայոց ձայնի այս «ղալամով փաշած» դիմագիծը (տես Բ. գծացուցակ) արեւի լոյսի պէս բացայայտեց նաեւ այն, որ սկզբնական զոյգ վայրէջք՝ ներքեւ-ներքեւ (նն) եւ վայրէջք-կրկնումը՝ ներքեւ-կրկնում (նկ) աննշան հետք են թողած հայոց մեղեդիի հիմնաւորող յօդաձայնին վրայ: Ընդհակառակը՝ վերամբարձ հեւքը վեր-վեր (վվ) եւ մանաւանդ սլացաւորումի յաճախականութեան շեշտաւորումը՝ վեր-կրկնում (վկ) ամենացայտուն դիմագիծերն են հայոց ձայնին:

Յաճախականութեան կարգով տոկոսային գազաթները (գարմանալի-օրէն կարծես նմանուելով զոյգ Մասիսներուն) հետեւեալներն են ըստ Բ. գծացուցակի: 1) (վկ) 20.33% եւ 2) (վվ) 18.7%, իսկ ստորոտները՝ 1) (նն) 2.1% եւ 2) (նկ) 1.83%: Միասնաբար երկու գազաթները հայոց երգի նմոշներու 39.03% կը ներկայացնէ, իսկ ստորոտները՝ 3.93%: Այսինքն հայոց հարազատ ձայնի վերելքը տասնապատիկ յատկանշական է քան վայրէջքը, իր առաջին իսկ ձայնարկումներով՝ սկզբնական այդ յոյժ կարեւոր յօդաձայններով:

Այո՛, իրաւունք ունէր Կոմիտաս շեշտելու, թէ «Իւրաքանչիւր ազգի երաժշտութիւնը իր ազգի հնչական

ելեւէներէն կը ծնի ու կը ծաւալի: Հայ լեզուն ունի իր յատուկ հնչաւորութիւնը, ուրեմն եւ համապատասխանող երաժշտութիւն»: Հայոց լեզուի այդ «յատուկ հնչաւորութիւն» է անշուշտ, որ հայ երաժշտութեան «փոյր-եղբայր»ն է ծնած:

Այո՛, պարոնայք եւ տիկնայք, հայրենի երեսփոխաններ, ամբոխավարներու ստուերային ցուցէն հմայուած՝ սայթաքած էք մեր «բշուռ ու անտէր»ի ընտրութեամբ (տեսնել Բ. գծացուցակի արդիւնքը՝ (նն): Հայ ժողովուրդի առողջ հոգին բնաւ ծունկի չէ եկած ու անդունդ գլորած, նոյնիսկ երբ «սիրտը նման է էն փլած տներուն» (վվ): Առաւել եւս, ան պաշտ է վեր դէպ Ազատն Մասիս եւ հաստատուած հայոց բարձրաւանդակին վրայ, ինչպէս մեր հանճարեղ Արամ Խաչատուրեանի հիմը (վկ), որ կարծես հայ ժողովուրդն է ստեղծած զայն: Իսկական օրհներգութիւն մըն է այդ՝ ձայնարկումէն վերջ դէպի հնգեակ վերամբարձ ցատկել եւ զանգակատան հնչումներու շեշտաւորումով «բարձրավանդակ»ին վրայ հիմնաւորուիլ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս Խորենացիի մեծակերտ տաղը, «Մագումն Հրաշագործ»ը (վերծանումը՝ Ն. Թաւմիզեանի) եւ նոյնինքն Անտունին նախերգող Կոմիտասեան դաշնամուրային դօղանջները:

Այո՛, հայ հանճարի իսկական փայլատակումն է Խաչատուրեանի օրհներգ-հիմը: Հայոց մշակոյթի հանդէպ ապերախտութիւն է եւ անխղճութիւն՝ խեղճանալ այդպէս եւ ընդունիլ որ «նոյնինքն... նորին միջակութիւնը» (Պարոյր Սեւակի հոգուն մատաղ), պղտոր ժամանակներու «մեծ յաջողակը» իր «երանելի ցմահ խակութեամբ» ցպիկը ձեռին՝ դեկավար դառնայ վանելու համար հայոց հոգւոյ

հարազատ ձայնն ու պայծառ բռնիչքը
հայոց պետականութեան օրհներգէն:

Մենք ձայնային հազարամեայ
մշակոյթ ունէինք եւ ունինք, բայց
Կոմիտասով ունեցանք եւ ունինք
ձայնային փառապատիւներ: Արամ
Խաչատուրեանը համաշխարհայնօրէն
հիմնաւորեց այդ փառապատիւները:
Անփառապատիւ եւ «արգանդ սրտի
անորդի» արարք է փոխարինել հայկեան
հրաշագործ մը անտէրութեան
ժամանակավրէպ հոգեբանութեամբ
գեղգեղուած դատապարտումով: Ի զուր
չէ՝ երգած մեր լուսապսակ ճակտով

ճգնաւոր Նարեկացին «Մի՛ տացես ինձ
արգանդ սրտի անորդի, եւ զստինս
աչաց ցամաքեալս, ով ամենագութ»:

Այո՛, իմ աչքի լոյս հայոց
երեսփոխաններ, մեղայտացէ՛ք Ազատն
Աստուծոյ եւ ունկն տուէ՛ք հայոց
հարազատ ձայներուն եւ պաշտպան
կանգնեցէ՛ք Կոմիտասեան փառապա-
տիւքեան, որ մենք բոլորս միասին
երգենք մեր հայոց պետութեան
օրհներգը՝ Արամ Խաչատուրեանի
գեղօնաշունչ հիմնը, եւ ինչո՞ւ չէ, այո՛,
նոյնինքն Սարմէնաշունչ, բայց նոր
վերծանուած տաղերով. ահա այսպէս.

Արմենական, արեւահամ Հայաստան
Բազում դարեր ճամբայ դու անցար
Քաջ որդիք քո մաքառեցին քեզ համար
Որ դառնաս դու Մայր Հայրենիք Հայութեան:

(կրկներգ)
Փառք քեզ, միշտ փառք, Արմենական Հայաստան
Աշխատասէր, նարտարագործ շինարար,
Ժողովուրդիդ սուրբ հաւատով անսասան,
Դու ծաղկում ես եւ կերտում լոյս ապագան:

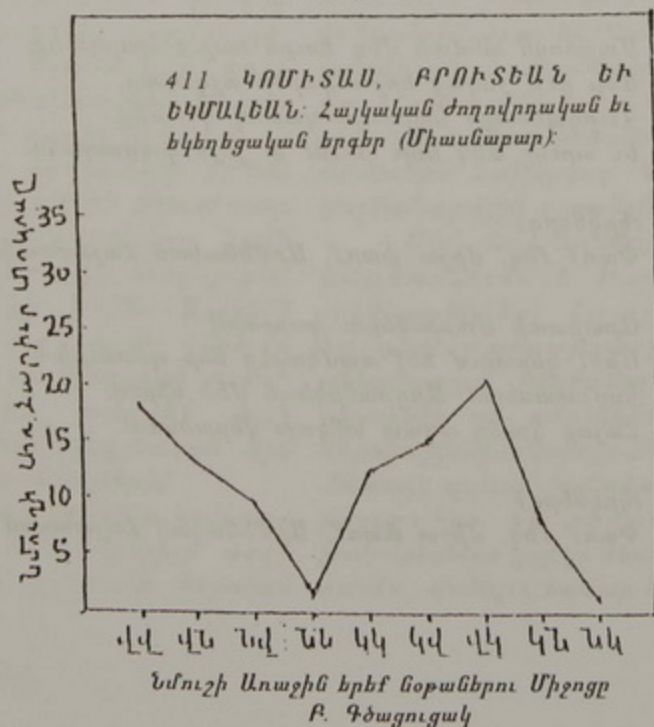
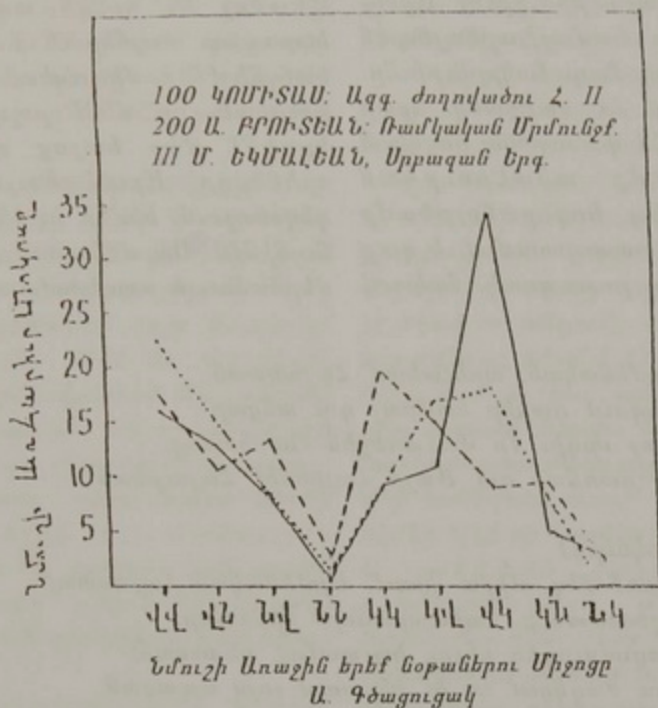
Մաշտոցն անմահ մեզ հուրն անշէջ պարգեւեց,
Մեր դէմ շողաց երջանկաբեր այգաբաց,
Վարդանանցը Սարդարապատով կնքուեց,
Եւ տըւեց մեզ նոր կեանք եւ յոյս փառապանծ:

(կրկներգ)
Փառք քեզ, միշտ փառք, Արմենական Հայաստան...:

Արարատի Մասիսներու կարօտով
Մենք կերտում ենք ռամկասէր նոր պետութիւն
Կոմիտասեան, Անդրանիկեան մեծ սիրով,
Հայոց Տունը ազատ անկախ վերածնում:

(կրկներգ)
Փառք քեզ, միշտ փառք, Արմենական Հայաստան...:

Այո՛, բանկագին հայրենասերներ Հայոց սրտի խնդումը ծովից դուրս հանել պետք է: Նաեւ իր հիմն-օրհներգով, Թող փշրուի բշուառ ու անտէրի ժանտ շղթան Հայոց պետականութեան հիմնի վիզէն: Օրհնեալ ըլլայ վերականգնումը խաչատուրեանի հայկեան օրհներգին՝ Հայաստանի Հանրապետութեան հրաշալի հիմնին: Թող լոյս լինի եւ լոյս գուարթ Հայոց բանկագին հանրապետութեան ֆաղափակիրը երթը:



ԽԱՉԻԿ ՓԻԼԻԿԵԱՆ